

Švejnar v Rozstřelu
O mzdách, Trumpovi
i kandidatuře na Hrad

➔ sledujte na idnes.cz
v úterý ve 12.30

Velká bída hospodářské politiky

Proč jsou české mzdy proti německým jen třetinové? Hlavním viníkem je nejasná hospodářská politika, říká ekonom Jan Švejnar. Zapříčinila i dva zbytečné pády do recese.

Zuzana Kubátová
redaktorka
MF DNES

Martin Petříček
redaktor MF DNES

Slibů se objevilo po změně režimu nespočet. České průměrné mzdy už dnes měly být na dohled německým. Nepovedlo se. „Když to trvá téměř tři desítky let, tak už to není náhoda,“ říká Jan Švejnar.

České ekonomice se daří, máme přebytek rozpočtu, klesla nezaměstnanost. Mzdy sice rostou, jsou však stále na třetině německých. Jak je možné, že jsme Němce ještě nedoháněli?

Před druhou světovou válkou jsme byli - na rozdíl třeba od Polska či Slovenska - velmi rozvinutá ekonomika. A i po ní byla naše životní úroveň vyšší než v Německu či Rakousku. Tyto země pak rychle začaly dohánět USA. V našem případě se dalo čekat něco obdobného - a je překvapující, že teď nejsme třeba na 80 procentech průměrných německých platů.

Čím je to způsobeno?

To hlavní je, že naše ekonomika ještě nedoháněla německou. Do určité míry za to mohou vlády, které nedokázaly tempo růstu dostat na vyšší úroveň. Zažili jsme dvě recese, které se vyskytly jen u nás, nikoliv v sousedních zemích. Kdyby k nim nedošlo, mohla být naše životní úroveň o 20 či 25 procent vyšší. Obě recese přitom přivodila vnitřní hospodářská politika.

A jak?

U té poslední, v letech 2012 a 2013, přišlo omezení vládních výdajů ve chvíli, kdy přestali lidé utrácet a podniky začaly odkládat investice. Mimo jiné to byl odraz nejistoty, kterou vyvolala vládní politika - nejasnosti kolem směřování důchodové reformy či sazeb daní. A na konci 90. let to byl zase důsledek privatizace. Banky poskytovaly úvěry bez jistění, neexistoval silný právní rámec, docházelo k přehmatům. Pak si banky všimly, že se úvěry nesplácejí, omezily objem půjček a ekonomika šla do recese.

Dá se to zjednodušit do tvrzení, že za přetrvávající opožďování za Německem mohou naše vlády?

Přesně tak. Přidává se k tomu i nedostatek sebevědomí. Když jsem ve

Umíme pracovat Ve většině českých podniků je produktivita srovnatelná s Německem, říká Jan Švejnar. Foto: Dan Materna, MAFRA

druhé polovině 90. let říkal, že naše ekonomika může růst o pět procent, všichni se smáli. A pak na počátku tisíciletí opravdu o pět procent rostla. Lidé, kteří byli u vesla, nevěřili, že je to možné.

Českým podnikatelům není v tomto ohledu co vyčítat?

Jsou součástí problému. Byznysmeni a nadnárodní podniky i odbory, které jsou placeny za to, aby lidem platy zvyšovaly. Německo i Ra-

kousko mělo po druhé světové válce silné odbory, mzdy tam rostly. I díky těsné spolupráci mezi odbory a zaměstnavateli. Německý ekonomický zázrak byl do velké míry přenesen i mezi zaměstnance.

V Česku však vůči odborům přetrvává určitý despekt, zřejmě v důsledku negativního pohledu na socialismus.

Tehdy odbory hrály roli komunistické strany v podnicích, byla to pře-

vodní páka její politiky. Po revoluci v nich kvůli tomu mnoho lidí být nechtělo. Ale odboroví předáci mohli udělat víc, ukázat, že jsou advokáti zaměstnanců, že jim jde o zvyšování příjmů. Kdyby to razantněji prosazovali, mohly být platy vyšší.

Rozdíl v platech vůči Německu se odůvodňují nízkou produktivitou práce v Česku. Jak tomu rozumět, když jde často o stejnou práci?

Najdeme podniky, kde je produktivita nízká. Je to často způsobeno zastaralými stroji či nedostatečnými pracovními i manažerskými podmínkami. Ve většině podniků je však produktivita srovnatelná s Německem. Pokud je nižší, tak ne o tolik, jak naznačují rozdíly v průměrných platech. To je jen částečný argument.

Řada vysvětlení se opírá i o nešťastnou strukturu našeho průmyslu. Tedy, že tu děláme méně sofistikovaných výrobků.

I to je jen částečný argument. V západních ekonomikách vidíme, že v dodavatelských odvětvích jsou mzdy o něco nižší než třeba v automobilce. Jde o nabídku a poptávku, za jakou cenu se součástky prodávají. A také o to, jaké platy nasadí vláda ve veřejném sektoru. Mzdy v soukromé sféře se od toho do určité míry odvíjejí. A nadnárodní firmy většinou platí o 15 až 20 procent víc než místní firmy. To je všude na světě podobné.

Současná vláda třikrát zvedla minimální mzdu na dnešních 11 tisíc korun, opakovaně zvyšovala i platy ve státní sféře. Uvědomila si tu chybu a snaží se ji napravit? Nebo mají pravdu ti, kdo říkají, že příliš rozhazuje?

Rozhazovačnost je třeba posoudit podle počtu lidí a podle toho, za jaké peníze pracují. Není správné nabírat lidi a zvyšovat mzdy, pokud neexistuje možnost produktivního zaměstnání. Mohl by nám prospět skandinávský model, kde je výkonná státní správa, v níž jsou dobře placení lidé, ale je jich méně. Díky nízké nezaměstnanosti by lidé neměli mít problém najít práci jinde. A nakonec by to zvedlo výděly všude. Podnikatelé křičí, že je nedostatek zaměstnanců. Poptávku lze vyvážit tak, že se zvedne cena, tedy mzda.

Vlády mohou teoreticky změnit strukturu české ekonomiky pomocí dotací či investičních pobídek. Jen do výrobních firem na-

teklo sto miliard korun. Využili jsme tu šanci dostatečně?

Zkušenosti ze světa ukazují, že vybrat šampiony mezi výrobci v soukromém sektoru je velmi těžké. Lepší je, když se vlády soustředí jen na infrastrukturu a vytvoření podmínek pro podnikatele. V tom jsme zaspali. Mohli jsme vytvořit dobrý systém dálnic a obecně infrastruktury, kam bych zařadil i školství, vědu, výzkum, který by mohl dostat Česko na špičky. A s zahraničním kapitálem jsme mohli lépe vyjednávat, aby nešel jen do výroby, ale i do vývojových a rozvojových center.

Je to, že se do vedení země nedostanou lidé, kteří by dokázali hospodářskou politiku lépe směřovat, způsobeno špatným fungováním českého politického systému?

Když to trvá téměř tři desítky let, tak už to není náhoda. Zvlášť když vidíme, že Polsko a Slovensko nás dohánějí, i tam je tedy hospodářská politika v dlouhodobém kontextu úspěšnější. Je to dlouhodobý problém.

Vidíte cestu ven?

Chce to dlouhodobější strategii, kterou zatím strany nebyly schopny uskutečnit. Rozdrobenost na politické scéně se přenáší i do hospodářské politiky. Pár příkladů: vezměte si penzijní reformu, to je něco, co se musí promyslet, musí to být dobře přijato, desítky let by se to nemělo měnit. Byla tu spousta komisí, ať už vládly pravicově, nebo levicově strany. Pak se zvedl druhý pilíř a za chvíli byl zrušen. Srovnáme to třeba se Slovinskem. Strany jsou tam na kordy, ale když šlo o vstup do eurozóny, složily se zbraně, splnily se všechny podmínky a vstoupilo se tam. A až pak se vrátil politický boj.

Jan Švejnar (64)

Česko-americký ekonom nyní působí na Columbia University ve státě New York a na pražském institutu CERGE-EI, který spolu s Josefem Zeleníkem v roce 1991 založil. Změňuje se na zkoumání trhu práce a přechod od plánované k tržní ekonomice. Na začátku 70. let emigroval z ČSSR, v roce 1981 získal americké občanství. V roce 2008 neúspěšně kandidoval na českého prezidenta, zvažoval, že se zapojí i do první přímé volby hlavy státu.

30
Prima

v boji proti nudě